

Učiteljski Tovariš.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 1. decembra 1870.

List 23.

Na gori.

Oj rad se podajam
V dolíno ljubó,
Pa raji zahajam
Na sterme goró.

Od tukaj v daljavo
Pogléd se odprè,
Ozračje pa zdravo,
Prijetno mi je.

Le nekaj mi vlíva
V veselje grenkóst,
Ker v sèrce poríva
Brat bratu že óst.

Tam vidim otroka
Nihčè ne pozná,
Sirota se joka
Sam v sredi svetá.

In kamor se koli
Ozira okó,
Povsodi je bóli,
Izdihov polnó.

Ta zemlja dolína
Zarés je solzá,
In sreča terpína
Ni tukaj domá.

Zató ko v višavi
Prijazni stojím,
In zrèm po daljaví,
Zdihujem, želím:

»Da zrastel verh gore
Bi tje do nebá,
Da v svit šel bi zore
Iz teme svetá!«

Fr. Cimperman.

Perva nemška slovnica za slovenske ljudske šole.

Namesto „Praktične slovensko-nemške gramatike“ ste prišli na Dunaji v c. kr. založbi šolskih bukev na svetlo dve knjigi: „Perva“ in „Druga“ nemška slovnica za slovenske ljudske šole. Kakor se je v „Tov.“ „gramatika“ kmali potem, ko je prišla v šole, obširno obravnavala, tako je tudi primerno, da povemo svoje misli o osnovi in rabi teh novih slovníc. Za letos naj preišljujemo le „Pervo nemško slovnico“, kolikor mogoče pa

na vse strani in sicer zavoljo tega, ker „Druga“ se to šolsko leto menda še ne rabi po šolah; med tem, ko je „Perva“ po vseh štirirazrednih ljudskih šolah v drugem razredu izpodrinila „Gramatiko“, ki se sedaj ne dobiva več v c. kr. založbi šolskih knjig.

O „Pervi nemški slovnici“, ki je bila že l. 1868. natisnjena, spregovoril je „Tov.“ lansko leto v 9. tečaju na strani 138. svoje mnenje. „Tov.“ jo je takrat po večem hvalil; kajti ima res mnogo prednosti pred prejšnjo „Gramatiko“. Obžaloval je le, da jej pomanjkuje organične zveze z drugimi knjigami, n. pr. z „Abecednikom“, ki ga rabijo učenci 1. razreda. Pomanjkanje te zveze je bilo v tem, da v tej slovnici prvega natisa so bile koj od začetka cele nemške besede, ktere naj učenec s pomočjo nemške abecede, stoječe na prvi strani, hipoma bere. To je bila prevelika tirjatev od učenca, kteremu je bilo nemško branje in izgovarjanje nemških glasov in zlogov čisto nova stvar; kajti v prvem razredu je rabil le slovenski „Abecednik“. Da se more ta slovnica koj v začetku z vspehom rabiti, treba je pred še nekaj vaj v početnem nemškem branji, n. pr. takih, kakor se nahajajo v slovensko-nemškem „Abecedniku“, ki se sedaj le malo več rabi.

Novi natis „Prve slovnice“ od l. 1870. pa ima na petih listih spredaj ravno omenjene potrebne začetne vaje z nemškimi tiskanimi čerkami. Tista pomanjkljivost te slovnice, nad katero se je takrat „Tov.“ in tudi drugi šolniki spodtikali, odpade po tem popravku popolnoma. Učitelji pa so jo tudi iz drugih vzrokov grajali, p. pri zadnjem učiteljskem zboru v Ljubljani in so hotli vedeti, da je slabša od „Gramatike“. Rekli so, da obsega jako malo, da nima nikakoršnih slovnških opomb in da se bode ž njo le malo za nemščino storiti moglo. Še celó pisatelj tega sestavka, ki bode sedaj to slovnico po večem zagovarjal, bil je deloma zoper omenjeno knjigo. Če pa človek bolj globoko premišljuje, če se ozira na druge gramatike italijanske, francoske i. t. d., po kterih se Nemci učé tujih jezikov in če poslednjič prevdarimo, kaj od naših šol zahteva vlada na Dunaju in pa narod domači, bodimo veseli, da je nova nemška slovnica tako osnovana. Slovnica sama na sebi je tedaj dobra in bode tudi svojemu namenu vstrezala, če se dá v roke takim učencem, ki jo bodo mogli spešno rabiti. Menim namreč učence, ki so se naj

manj 1½ leto pridno urili v branji, pisanji in v slovniških vajah materinega jezika; kajti slovnica ta je tako osnovana, da se more le na podlagi slovenskega jezika v nemščini podučevati.

„Perva nemška slovnica“ ima tri razdelke. Pervi oddelek kaže, kako se po nemški bere. V ta namen ima naj prvo početne vaje v nemškem branji in vsa potrebna, pa kratka pravila, ki razjasnujejo izgovarjanje nemških besedi s slovenskim izrazom, je pri sleherni opombi za vajo in izgled. Te opombe in vaje so dobro porabljive pri nemškem pravopisu.

V drugem razdelku so vaje v govorjenji in branji, ali to, kar navadno imenujemo „slovnico“. V ta namen se nahaja tu veliko praktičnih vaj, namreč obilo nemških prostih stavkov, ki naj se na nemško predstavljajo. Tim vajam pa ni dodano skoraj nič slovniških pravil, kar je po mnenji več šolnikov in pedagogov popolnoma opravičeno; kajti učenje gramatikaličnih vodil, raznolično, težavno razkladanje (definiranje) govornih razpolov i. t. d. je pri otrocih te starosti in znanosti to, kar imenujemo „bob v steno metati“. Slovnica ta se ozira po večem le na praktične vaje; teorija ni njena reč; naj potrebnejša pravila mora učitelj sam povedati učencem v pojasnjevanje in goršo razumnost posamnih vaj.

Ali tirja ta slovnica veliko? Ne. Da bodemo pa to bolj razvideli, pogledjmo malo v „prakt. slovensko-nemško Gramatiko“. Pervi oddelek „Gramatike“ je obravnaval — kakor znano — tvarino za drugi razred glavnih šol. Ta del je zahteval popolnoma znanje golega stavka, namreč: glagol šibki, krepki, in nepravilni po vseh časih tvorne dobe, razun tako imenovanega predpreteklega časa (to je bila velikanska naloga, pred katero so stermeli vsi pedagogi in ktere noben učitelj ni mogel izverševati); samostavniki v edinem in množnem številu, povedavni prilog, osebni zaimek v prvem sklonu, glagol v velilnem naklonu, zložena samostavna imena in njihova razna plemena in še celó razumevanje raznoličnih stavkov po besednem redu. To je bil zaderžaj praktičnih vaj v „Gramatiki“; a znanje prevoda posamnih stavkov ni zadostovalo; nekteri in morda vsi učitelji so tirjali vsa težavna in malorazumljiva pravila; kajti tako so se učili kot nekdej šolski pripravniki v ljubljanski učiteljski izobraževalnici.

Kaj pa nova slovnica? Pred vsem ne tirja skoraj nič pravil, kar je v smislu mnogo djanjskih šolskih mož; sej učeno

razlaganje, kaj je glagol, priložaj, povedek, osebek i. t. d. ni za male otroke, marveč za jezikoslovce. Dovelj je, da tak otrok le pozná govorne razpole; definicije naj se od njega ne zahteva.

V „Pervej slovnici“ se nahaja samo goli stavek, le v nekterih zgledih je malo izobražen — v povedavni in vprašavni obliki. Osebek je v naj večih vajah samostavnik, povedek pa prilog. Še le proti koncu, ko pride pomožni glagol „haben“ in „sein“ na versto in glagol sploh, je osebek osebni zaimек in povedek glagol. Množno število samostavnikov se polagoma in prav očividno v umnih zgledih razlaga; v nekterih vajah je v prvem sklonu pridevnik zvezan s samostavnikom.

Ker so vsi stavki tako marljivo izbrani, da obsegajo zgolj tvarino za kazavni nauk, treba je bilo v nekterih primerljajih porabiti tudi 2., 3. in 4. sklon edinega števila, kar pa ne bode prizadevalo nikakoršnih težav. Pomožna glagola „haben“ in „sein“ se razkladata v vseh glavnih časih in tudi v „polpreteklem času“. Splošni glagol, šibki in krepki v „sedanjem času“, pride še le h koncu slovnice na versto, pa le malo vaj je v ta namen odločenih, ker se noče učencev preoblagati. Tudi se še naj zadnje razklada terpivna doba šibkega glagola, kar pa se mi vendar za ta razred od več zdí. Kdor primerja to, kar je v „Gramatiki“ za drugi razred odmerjeno s tem, kar veleva, „Perva nemška slovnica“, priterdil bode, da smo v naših jezikoslovnih razmerah vendar velik korak na boljše storili. S to nemško slovnico in s tem, da so „Pervemu“ in „Drugemu berilu slovenskemu“ dodane kratke slovenske slovnice, o kterih hočemo vprihodnje več govoriti, lahko povzamemo, da so šolske oblasti na Dunaju vendar jele spoznavati načelo, da le na podlago materinega jezika se morejo nastavljati drugi nauki.

V drugem razdelku „Perve nemške slovnice“ se nam dozdeva le to napak, da pred posamesnimi vajami ni navedenih slovenskih izrazov za neznane nemške besede, ki so v naslednjih stavkih. Namesto tega je zadej priložen besednjak, v kterem imajo učenci vse neznane izraze, če si jih niso v šoli zapomnili. To je pa za otroke, ki se radi hitro naučé, malo zamudivno in dolgočasno delo. Nekteri pa terdó, ravno nasprotno; ta stvar ni še tedaj dognana.

Tretji razdelek kaže, kako se po nemški piše. Vaje pisnih čerk v branji in pisanji, ki se tù versté, sestavljene so po pe-

dagogičnem vodilu: od lahkega do težkega, od znanega do neznanega, od prostega do zloženega.

Ako bi bil tisk tako lep, kakor je p. v „Schreib-Lese-Fibel“ od Ambrosa, vstrezal bi omenjeni oddelek še bolj svojemu namenu.

„Nemško berilo“, ki je bilo popred za-se ena knjiga, zvezano je sedaj le s slovnico. Ima pa zopet dva dela. Pervi del obsega različne stvari, katerih zaderžaj je skoz in skoz kazavni nauk, ki je tako izversten, da le obžalujemo, da ga učenci umeti ne morejo; drugi del pa ima odbrane berilne vaje iz: „Erstes Lesebuch für nichtdeutsche Volksschulen“.

Zastran „berila“ izrečemo to željo, da bi ga manj bilo ali prav za prav nič. Čemu pa je to branje? Samo za mehanično vajo; kajti od prevoda na slovensko, torej od umevanja beril ne moremo govoriti. Zadovoljen bode učitelj, če bode svoje učence toliko navadil, da bodo znali predstavljati vaje v drugem oddelku; da pa samo mehanična urnost v branji tujega jezika nima skoraj nič veljave, to mi ni treba dalje zagovarjati.

Spregovorimo še malo o rabi „Perve nemške slovnice“! Naj boljše bi bilo, da bi se dala še le v drugi polovici šolskega leta v roko učencem 2. razreda; v prvi polovici naj bi se vadili le materinega jezika. Ali za sedaj vzemimo, da jo dobodo učenci omenjenega razreda koj v začetku šolskega leta.

Ker večina teh učencev ne bode znala nemški brati, treba bode skerbno porabiti vse dotične vaje s tiskanimi nemškimi čerkami. Ker se branje in pisanje združeno z naj večo koristjo podučuje, porabijo naj se zategadel koj pisne vaje v 3. razdelku. Dva, še tri mesece v 2. razredu naj bode nauk v nemščini zlasti le branje in pisanje; verh tega naj si zapametujejo pač še nemški izrazi, ki so spredaj pri berilnih vajah. Še le potem času naj bi se po mojem mnenji pričelo pri drugem razdelku, pri vajah v govorjenji; ktere se morejo ne samo v šoli, ampak tudi domá pridno, ustno in pismeno rabiti. Marljivi in zvedeni učitelj bode tudi s to slovnico lahko storil vedno prav veliko za nemščino, in sicer v malem času; prihranilo se bode pa tudi za slovenski jezik kaj časa.

Solsko in ljudsko izobraženje.

(Dalje.)

Pojmo sedaj šolskemu vprašanju bližje, in pečajmo se s šolo!

Boljše ljudsko izobraženje razločuje se od sedanjega tudi po boljši šolski omiki.

Ko pa odgovarjamo na to vprašanje, moramo potruditi se zopet prav med ljudi in si v spomin poklicati, kar smo opazili med kmečkim in mestnim narodom in prebivalstvom. To bo naj boljši pripomoček, varovati se krivih potov po močvirjih pedagoške teorije, ktera je tako blizo tega vprašanja in bomo iz svojega zgolj praktičnega stajališča kmali zapazili razloček od nekdanj in sedaj.

Ljudje sploh govore: Včasih niso ljudje znali brati in pisati, pa je bilo boljše na svetu, kakor sedaj, ko vse zna brati, pisati in računati. Kako je vendar to? Tedaj branje in pisanje nič ne koristi, ker ljudje, ki brati in pisati ne znajo, so dostikrat bolj znajdeni in premeteni, bolj časteni, kakor tisti, ki pisati znajo. Večkrat se tudi prigodi na kmetih, da si v župane volijo možé, ki ne znajo brati in pisati. Navedem pa to le zategavoljo, ker se mehničnemu branju in pisanju pripisuje preveč veljave. Ali ne merijo povsod vednosti ljudstva po tem, koliko jih zna brati in pisati. Nekterim je zadosti, da šole naučé le brati in pisati. To se veliko veliko preveč obrajta. Vsa čast pred branjem, pisanjem in računstvom; pa med branjem in branjem, pisanjem in pisanjem je velik razloček.

Pojmo tedaj zopet v življenje!

Nekdo zna dobro brati, pa bere cel odstavek; pa ne vé povedati, kaj je bral. Dajmo mu pismo v roke, morda je kakšna čerka tako zamazana, da se ne more brati, mož je ne more uganiti iz pomena; mož si misli, da zna dobro brati, pa vendar le ne zna. In kaj pa bere takšen? večjidel družega ne, kakor evangelij ali pa iz svojih molitevskih bukvic. In ko bi iz teh ne bral, pa bi bil že branje pozabil.

V šoli se je učil računov velikih in malih, pa je pozabil, kako se postavljajo, navoda iz glave poštovati se ne vé več spomniti, kar sedaj zna rajtati, ga je življenje priučilo. Pa zakaj to vse pripovedujem. S tem hočem povedati, da mehnično branje, pisanje in številjenje ima čisto malo vrednosti

za življenje. Dokazati smo hotli, da vednosti, ktere otrok v šoli dobiva, se davno skadé, preden jih v življenji potrebuje. Tudi na to hočem opomniti, da je mož, od ktereга sem pripovedoval s svojo bistrumnostjo, s svojim presojevanjem ostal tam, kakor je iz šole prišel. In namesto, da bi se bil več naučil od časa svojega šolanja, je skoraj pozabil vse, kar so v šoli vanj silili in mu v glavo trobili, to je proč vergel — da bi pa sam mislil, prevdarjal in sodil, in nadalje se izobraževal, tega se naš mož ni naučil. Kar bi mu imelo biti naj blažje veselje, da bi se sam dalje učil, tega ga je strah in to še od tega časa, ko je v šolo hodil. Veliko tega je pa krivo mehanično branje, pisanje in številjenje. To mu je vzelo duševno čverstost, to je motilo naravno duševno razvijanje; perve kalí rastočih dušnih zmožnosti je zagradiło v mertve ojnice, duševno oko nategnilo na prazne oblike, nežne duševne rastlike poparilo z ledeno sapo. Naš mož še danes vse brezmiselno gleda, kakor je nekđaj gledal v čerke, še sedaj ravno tako djanje in nehanje mehanično posnema, kakor je nekđaj prepise malal iz table, še ravno sedaj dela s takošno zavestjo, kakor je nekđaj pri računstvu dana vodila brez razuma in zavednosti rabil. In ravno ta poduk, ktereга ni prebavil in ktereга so mu bili le vsilili, je pri njem rodil nezmožnost, dalje se izobraževati, pa tudi stud, nasprotovalno voljo do vsakega podučevanja. Otročji duh ni mertva stena, na ktero bi se dalo, kakor na presni zid malati in ohraniti za poznejšo rabo. Ravno taka nespamet bi bila otroku vse v glavo vtepstí, kar bo nekđaj v življenju potreboval, kakor da bi mlademu drevescu hotli debele veje vcepiti, na kterih bo v desetih letih sadje dozorelo.

Popači se lahko s takim ravnanjem, koristilo pa ne bo nikdar nič. Kedaj bo svet v tej reči se zmodril?

Vzemimo, otrok se je učil v šoli zemljepisja, zgodovine, naravoslovja, sadjereje. Prašajmo ga, koliko še tega vé. To, bo rekel, to sem že davno pozabil, in vendar mu je v teh rečeh pri spraševanju jezik prav gladko tekell.

Splošne natorne postave ljudje malo poznajo, dasiravno se v šoli učé naravoslovja, pa to se je vse skadilo. Naravo, ktero bi imeli poznati, ktere moči bi imeli opazovati, je pred njimi kakor zapečatené bukve. Vse, kar delajo, je le posnemanje. Ni mogoče vsega posamesnega naštetí; pojdimó se-

daj zopet na potovanje, na lastno opazovanje! Če pogledamo našo mladino, koja je pred nekoliko leti v šolo hodila; ne bomo veliko veselejšega najdeli, ter poznali, da je šolsko poučevanje malo koristilo za življenje. Tukaj govorim od šole sploh, vendar ni tukaj brez izjemkov.

Spominjamo se zopet na tega, kar smo opazovali med ljudstvom. Primerimo pa sedaj šolo, ktero smo opisovali s tirjatvami, ktere izpeljujemo iz svojega opazovanja. Tista šola, ktere poglavitni namen je, učiti branje, pisanje in številjenje kar mehanično, šola, v kteri se zemljepisje kar iz glave uči, šola, v kteri se nauk le toliko zadobiva, da traja za čas šolskega poučevanja, potem se pa kar skadi, tista šola bo malo hasnila, ter bo javalne kmeta napeljala v boljše kmetovanje. Taka šola ne bo ljudi spodbadala, da bi bili bolj pametni in previdni v svojem življenji. Ali bo mar ljudi odgojila, kteri bi v deržavi in soseski spolnovati svoje mesto znali? Ali bo mar obertnikom podpora pri današnjem stanu obertnije, ko se je kupčija toliko povzdignila? Ali bo ozdravila vse gnjile rane v družin-skem življenji?

(Dalje prih.)

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje *Josip Levičnik*.

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

O pridobitvi sirovega masla in sira iz mleka smo se učili v daljnih gospodarstvenih ukih. Naj povem tudi od tega po kratkem kaj. V mleku plavajo male mastne kroglice, ki so nekako sklenjene med saboj z neko sirarsko žlezo. Ako mleko mirno stoji, vzdigujejo se te male kroglice k verhu, ter pokažejo se nam pod imenom smetana. Vender pa te kroglice v smetani še niso popolnoma vkup sprijete, ampak imajo še vedno sirarske delčike vmes, ktere je treba mehanično razkrojiti in odpraviti, ali z drugimi besedami: mastne kroglice treba je zjediniti vkup v eno truplo, in to je sirovo maslo ali puter. Mlečne posode, ki se rabijo za pridobljenje smetane, naj bodo prav nizke, narejene ali iz lesa, gline, steklenine, ali iz pleha. Iz pocinjenege kositarja (Weissblech) posode so naj boljše. V sobah, kjer ljudje bivajo, naj se mleko ne gosti; tudi mlečnate posode eno na drugo postavljati ni dobro, — pokri-

vati jih pa celó ne. Kraj, kamor se posode z mlekom postavljajo, naj bode hladán, zrak pa čist. Pri večjih gozpodarstvih imajo nalaščne shrambe za mlečnice. Visoko povetrije smetano nekako prižéne, ali slabša je. Smetana je takrat godna, ali kakor Nemci pravijo zrela, kedar se je, ako se s perstom va-njo žókne, nič persta ne prime. Iz smetane dobivamo sirovo maslo. Za to imajo razna orodja, pa kakor sem spoznal iz besed g. dr. Wilhelm-a je naša navadna pinja za to skoro naj boljša. Pri pinj - delanju naj se pazi na pravo temperaturo smetane. 14 do 15 stopinj gorkote je naj bolj vgodno; pri 12 stopnjah je smetana premerzla, pri kateri okoliščini naj se pomaga s toplo vodó; — nasprotno pa naj se o poletni vročini smetana do prave mere shladi. Dalje naj se pri pinj - delanju ne hiti preveč, ampak dela naj se zmerno in kolikor je mogoče enakomerno. Ko je puter narejen, naj se v merzli vodi prav dobro zgnjéte. Naj bolje je, ako se zgodi to z roko, da se s tem vsi mlečni deli, kar jih je vtegnilo po luknjicah v putru ostati, vèn zmèzdijo. Mlečne kaplice se namreč po luknjicah spridijo, in puter postáne vsled tega žárek ali žaltov. Kjer puter za dalji terpéž ali za pošiljanje v daljne kraje pripravljajo, je dobro, ako se med njega malo drobno smlete soli vgnjéte. Na 1 funt putra naj se vzame 1 do 1½ lota soli. Sol namreč mokroto na-se vzame, in se potem taki puter prav dolgo lahko ohrani. Na severnih krajih, n. pr. po Češkem in v Nemčiji so tega nek sploh vajeni, ker se osoljeni puter bajé prav lahko prodá in je torej g. docent to manipulacijo planinskim pokrajinam posebno priporočal. Na Angležkem vzamejo tudi na 16 funtov putra ¼ funta sladkora in ¼ funta salpetra vmes.

Puter se spremeni v maslo, ako se stopí, ali kakor pri nas pravimo skuha. Gosp. docent je priporočal, naj se pretopi dvakrat. Akoravno ima nek tako dvakrat pretopljeno maslo malo slabejši okus in ni prec dober za zabeljo, pa nasproti toliko dalj terpi in je za razpošiljanje toliko bolj pripravno. Naj torej poskusijo naše gospodinje tudi s tem, ako se bo spomeslo.

Da se dalje iz mleka dela in pridobiva tudi sir, je sploh znano. Mnogi kmetijski gospodarji vgibljejo, bi bilo li bolje puter, ali sir delati. Gosp. dr. Wilhelm meni, da ako se skupi za 1 funt putra 40 soldov, za 1 funt sira pa 24 soldov, se je

bolje sirarstva poprijeti. Tožil pa je pri tej priliki vnovič, da so živinorejci v Avstriji ravno v zadevi sirarstva vse preveč nemarni in zanikerni, ker se razun Vorarlberškega (ktero je v tej zadevi hvalilno omenil) redko kje zdatno s tem pridelkom pečajo, akoravno se sira vedno več povžije in je tudi vedno dražji. Omenil je gosp. docent pri tej priliki že v drugič, da Švajca na leto tri sto tavžent centov sira izvozi (to je čez svoje meje prodá), Angležka pa ga na leto pokupi ali vvozi do 1 milijon centov. Avstrijske planinske pokrajine je g. docent grajal, da ljudje ondi vse preveč maščobe povžijejo in potrohnjajo. *) Za sirarstvo se porabi prav veliko mleka; rajtajo ga namreč 4 bokale na 1 funt sira. Na Švicarskem in Bavarskem imajo živinorejci nekake sirarske družbe. Mleko namreč oddajajo v tovaršiji v sirarnico, enako potem tudi sir prodajajo in si dobiček po razmeri delijo. To je tim bolje, ker se morejo delati toliko večji siri; zakaj, če je večji hlebec, manjšo skorjo ima in se tudi lahko veliko dalj časa ohrani. V slovečem Ementhal-u, od kjer dohaja ena naj bolj žlahtnih verst, delajo hlebe do 1 cent težke. Sir se prideluje na mnogo načinov, in je gosp. docent obžaloval, da o pomanjkanju časa ni mogel bolj obširno o tem govoriti. Po večjem je navédel, da delajo: tolstega, pri katerem mleka nič ne posnamejo; poltolstega, pri katerem mleko le na pol posnamejo; in pustega iz popolnoma posnetega mleka. Skuhani siršenk se primesi mleku, ktero se potem zasiri. Na to se siradka odcedi; sir (Quarkmasse) pa zgnjête bolj ali manj, kakor se namreč želî napraviti bolj mehki ali pa terdi sir. Potem se sir vgnjête v tvorila; in po navadi nekterih krajev pride čez nekaj časa v stiskalnico, kar pa ni ravno neobhodno potrebno. Za tim se sir soli, in sicer po velikosti hlebov od 2 dni celó do dveh mesecev. Za planinske pokrajine se je sploh priporočevalo delati velike hlebe, ker se, kakor je bilo že omenjeno, veliko dalj ohranijo. Sirom manjše oblike more biti kupec že naprej zagotovljen, sicer se je bati skor gotove škode. Da se kozje in ovčje mleko tudi za sir dobro porabi, je sploh znano.

*) Kakor nam je dobrovoljni gosp. dr. Wilhelm večkrat kako šaljivo povedal, pravil je tudi o tej priliki, da je pri nekem posestvu na Zgornjem Štajarskem (mende je bilo pri enem farovžu), kjer so imeli 8 krav, prasal nekdo kuharico, koliko putra da na leto prodajo, na kar je nekako razžaljeno odgovorila: Hvala Bogu! tako dalječ pa še nismo prišli, da bi mogli že take reči od hiše prodajati; — to lahko še vse domá porabimo!

Daljni predmet bil je o pitanju živine. Le-to se posebno ondi dobro sponaša, kjer pridelajo dosti klaje; tudi raznotere fabrike, zlasti sladkornice in pivarne dajo za pitanje živali kaj dobrih ostankov. Ker mesnina prihaja vedno dražja, se tudi pitanje živine že samo po sebi priporočuje. Se vé, da se sme v hlev postaviti v to le toliko živine, da se s klajo lahko shaja. Zbere naj se v to vender le sposobna živina. Ona ne sme biti stara, ker se taka počasi in slabo spita. Stara živina se zredi na dan le $\frac{1}{4}$ funta, — mlada nasprotno na dan 1 celi funt. Po spolu je rezana živina možkega spola za to naj boljša. Stara vprežena živina je za pitanje kaj slaba; tudi preveč kumerna ni za to, ker oboji preveč potrebujete kerme. Nekatere živinorejce slepi pri nakupovanji tacih — da po terdi gorenščini rečemo — starih merh niska cena; ali ravno to jih goljufa. Tudi na pijučih boléhna živinčeta se slabo pitajo. Drobne kosti, globoke persi, ravni herbet, mehka in žlahtna koža; dobrovoljna nprav in dober slaj (po besedah g. docenta: „gute Fresslust“), kakor tudi živina bolj svetle barve so spazljivosti vredna znamenja dobrih pitavnih živali. Živinorejci razločujejo polovično in popolno pitanje. Popolno pitanje zahteva veliko veliko klaje in je priporočila vredno le za večje sejmišča. Pregovor: „čas je denar“, veljá namreč tudi pri pitanju, torej kolikor prej je živina za mesnico godna, toliko bolje je. Skopovati s klajo pri pitanju pa nikakor ni. Zapomniti je vender, da edino samo senó pri pitanju ne tekne dobro. $\frac{1}{3}$ sena in $\frac{2}{3}$ kake dobre zmesi se naj bolje vjema, in to pravilo veljá za vse pitavne živali brez razločka. V glavnem posnetku se tedaj glasi pravilo o pitanju živine: Živinorejec! zbéri si v to dobre sposobne živali, in skêrbi jim za bogato, tečno kermo!

(Konec gospodarskega uka prih.)

Ogled po šolskem svetu.

Iz Ptuja. Učiteljsko društvo ptujskega okraja ima danes 1. dec. shod pred poldnem ob 9. v sobi tukajšnje mestne šole.

J. Ferk, dr. predstojnik.

Iz Černomlja. 27. oktobra so bili učitelji našega šolskega okraja pozvani, da so dva svojih tovaršev v okrajno ali kantonsko šolsko svetovalstvo volili. Sošli so se vsi, le štirji so zavoljo preslabega vremena volitev zamudili. Izvolili so enoglasno gg. M. Stanonika iz Starega terga pri Poljanah in J. Juvana iz Černomlja.

Ob enajstih tega dne imelo je po volitvi osnovano svetovalstvo svojo prvo sejo. Dnevni red je bil: „Volitev podpredsednika in vvod za vstanovitev krajnih šolskih svetovalcev“. Za podpredsednika izvoljen je bil s štirimi glasovi proti enemu gosp. Ivan Kapele. V krajni šolski svet poterdili so se po §. 3. postave od 25. februarja l. 1870. župniki, kot zastopniki cerkve in kot zastopniki šole dotični učitelji, le v črnomeljski krajni šolski svet se je volil začasno po §. 4. vodja in katehet tukajšnje šole gosp. Janez Pintbach s tem pogojem, da pride, ako bi se mu vodstvo vzelo, na njegovo mesto na novo izvoljeni vodja ali prvi učitelj.

Potem se je določilo, da bodo krajne ali občinske šolske svetovalce volili le župani in njihovi svetovalci. Gospod okrajni poglavar, kot predsednik, praša gosp. Janeza Kolbezna, kaj on misli, po koliko krajnih šolskih svetovalcev naj bi se volilo. Ta pa pravi, da kolikor manj jih je v kakem svetu, toliko laže se sklepa, torej nasvetuje, da bi se čez trije nikjer ne volili. Učitelj Juvan pravi, da naj se mesti Črnomelj in Metlika nekoliko od drugih manjših šolskih krajih ločite in nasvetuje, da naj se v črnomeljsko in metliško krajno šolsko svetovalstvo po štirji svetovalci volijo, v planinsko (Stockendorf), verško (Schweinberg) in preloško po dva, v druge pa po trije. Ta nasvèt je bil sprejet.

Gospod okrajni poglavar je izročil vodstvo volitev v krajno šolsko svetovalstvo v Črnomlji gg. Kolbeznu in Juvanu, v Metliki g. Kapeletu, v Semiču g. dekanu, v Starem tergu g. Stanoniku in po drugih šolskih krajih dotičnim gg. župnikom. Za poverjevalca ali verifikatorja izvolil si je g. poglavar in predsednik gg. Kolbezna in Juvana. Druga seja bo meseca decembra, ako popred kaj silnega ne pride v posvetovalstvo. Na dnevni red pride volitev krajnih šolskih inšpektorjev. G. Juvan še omeni, ali bo imela tudi črnomeljska šola celi dan ob četertkih prosto, kakor je deželno šolsko svetovalstvo sklenilo. Gospod poglavar odgovori, da bo to kantonsko svetovalstvo določilo, uni sklep veljá le za Ljubljano.*) Konečno je bil g. predsednik opominjan, da kmali volitev za krajno šolsko svetovalstvo razpiše. On obljubi in tudi stori; v nedeljo, t. j. 6. novembra je bila že volitev v Črnomlji. Volitve se je vdeležilo enajst volilcev. Izvoljena sta bila enoglasno gg. Franjo Schweiger, župan, in Lovro Koleča, občinski svetovalci, obadva iz Črnomlja in — poslušajte! dva kmeta, ki znata komaj za silo svoje imé podpisati. §. 15. postave krajnega šolskega sveta pa pravi: „Tudi drugi udje krajnega šolskega sveta imajo pravico v šole priti, da se prepričajo v katerem stanu, da so šole“. Takošen, kakor sta zadnja dva, se pač drugega ne moreta prepričati, kakor če se peč ne kadi ali če so vse šipe cele. Nasvetovani so jim bili možjé, ki so kaj študirali, pa jih niso volili, akoravno so jih mislili. Od kod je ta drugi nasvèt prišel, kje se je izlegel, nam je dobro znano. (!) Res bi bilo boljše, kakor je g. M. Japel rekel pri prvem učiteljskem zboru v Ljubljani, da namreč

*) Veljá za vso Kranjsko povsod, kjer okrajni ali krajni šolski svet drugače ne določi. Vredn.

krajnega šolskega sveta treba ni. Ako se tako godi v takem kraju, kjer se lahko zvedenci dobodo, kako se bo še le drugod volilo! Marsiktero bi še lahko povedal, pa rajše molčim, le to še rečem, da bodo okrajna šolska svetovalstva v veliki zadregi pri volitvah krajnih šolskih inšpektorjev, ako se hoče v pravem duhu nove šolske postave voliti in učitelje ne zopet v stare črevlje obuti.

Precej po tej volitvi se je volil predsednik in njegov namestnik v krajnem šolskem svetu. Za prvega je bil izvoljen z večino glasov gosp. vodja in katehet Janez Pintbach in za njegovega namestnika pa tukajšnji gosp. župnik Franjo Dovgan.

Iz Poloma na Kočevskem. Pod predsedništvom zač. okrajnega šolskega nadzornika volili smo učitelji kočevskega šolskega okraja dne 26. sept. t. l. dva učitelja v okrajni šolski svet. Skoraj enoglasno bila sta voljena gg. Lovro Dovžan, učitelj v Kočevskem mestu, in izgledni učitelj Josip Erker od Stare cerkve. Po končani volitvi pozdravlja nekdo iz med zbranih učiteljev novoizvoljenca, ter upa, da smo si izbrali prava možá, ki torej v spolnovanju svojih dolžnosti ne bosta rok križem imela.

Gospod Dovžan odgovarja na to prav krepko, da bo po svoji moči si prizadeval storiti vse, kar bi vtegnilo pospeševati napredek domačega šolstva.

Pisalec tega dopisa pozdravlja okrajna šolska svetnika, ter pravi: Novi čas nalaga nam nove dolžnosti! Marno torej na delo! Sicer pa: „Komur se več zaupa — več se od njega tirja!“ Po večletnih skušnjah na šolskem polju gg. D. in E. domače šolstvo gotovo dobro poznata, zato se nadjamo, da bosta verla brata v prih. sejah okrajn. šolskega sveta mnogo koristnega nasvetovala na blagor šoli!

Sedaj pa še nekaj. Mislil sem že, ljubi „Tov.“, da moj klic v 15. tvojem listu: naj bi si osnovali učitelji kočevskega šolskega okraja lastno učit. društvo — bo glas „vpijočega v puščavi“. 26. sept. pa sem se prepričal, da sem govoril v onem dopisu iz serca vsem učiteljem našega šolskega okraja, kajti ovi dan kar nas je bilo zbranih, vsi so se zlagali z mojim dopisom; še posebno pa sta gg. Kunšič in Bozja potrebo in korist tega društva pripoznala in g. Kunšič je nam zbranim prav gorko o tej zadevi na serce govoril. Čast mu torej!

Tako naj se veseli oče ljubljansko učit. društvo, kajti v kratkem zná se mu roditi drugi sinek, in upam, da bo krepak dečko!

Lavrčev Janko.

Iz Notranjskega. (Ali je prav, da v četrtek ves dan ni šole)? Brali smo v naših domačih časnikih, da je kranjsko deželno šolsko svetovalstvo odločilo vsak četrtek ves dan za šolski praznik. Da ob čertkih ves dan ni šole, je na eni strani dobro za učence in učitelje; v drugem oziru pa je morebiti škoda učencem. Dobra stran te naredbe bila bi ta-le: Dovolj je, da se učenci pet dni v tednu pridno učé; dosti je, da so v teh dneh v šoli pazljivi in domá pa marljivi in delavni. En dan v tednu naj počivajo; sej mladina ne more vedno duha napenjati; to jej škoduje na telesnem zdravju, ker se le premalo giblje na prostem zraku, ter vedno

čepi v ozkih klopek ali domá pri knjigah; pa sej tudi četrtek ne bode zares pravi praznik, t. j. dan, ob katerem so oproščeni vsega učenja; kajti učitelji bodo gotovo skerbili, da svojim učencem postrežejo s težkimi in dolgimi domačimi nalogami, za ktere se bode skoraj porabil pol omenjenega praznika in ostala jim bode le druga polovica. Iz tega obzira in pri takih okoliščinah je prav, da se učencem ves četrtek dá za praznik. Ravno tako pa ga moramo tudi učiteljem privoščiti, kajti tudi ti potrebujejo počitka, a še bolj pa časa za njihovo nadaljno izobraževanje. Vsak učitelj vé sam naj bolje, kako je s časom v zadregi. Pravo šolsko podučevanje mu odtegne 5 do 6 ur na dan; za postranski poduk, s katerim se mora slehern učitelj ukvarjati, pa tudi porabi skoraj 2 uri. To je tedaj o s e m ur na dan. Kje naj potem vzame čas in moč za svoje lastno izobraževanje? Ali ni oboje potratil s tem, da si je služil svoj vsakdanji kruhek? Iz naštetih razlogov bode torej učencem in učiteljem koristno, ako v četrtek ne bode šole. Od druge strani pa se bode odgovorilo, da se s tem zgubite dve učni uri na teden. Pravi se namreč, da se te dve uri ne morete priložiti na druge dneve, ker potem bi se dvakrat na teden po tri ure zaporedoma podučevalo, *) to pa pri malih otrocih ni primerno, kajti ti morejo biti toliko časa pazljivi in tudi ni ugodno njihovi telesni naravi. Opomnimo le na pogostne telesne potrebe malih otrok. Ta vzrok tedaj tudi ni brez veljave in marsikdo se bode morebiti obotavljal, preden se bode odločil za to ali za uno.

Le tisti, ki bode bolj čislal zdravje otroško in daljno izobraževanje učiteljev od dveh učnih ur na teden, bode si tudi z menoj vred želel ves četrtek za šolski praznik. L.

Iz Idrije. (Posebne razmere naše šole; želja zastran „Tov.“; glediščina predstava na korist revnih šolskih otrok.) Kakor slišimo, se pri nas ne bode ustanovil krajni šolski svet; vsaj okrajno šolsko svetovalstvo v Planini ni hotlo v tej zadevi nič določiti. Pri nas ima rudarsko predstojništvo in denarstveno ministerstvo, ki šolo vzdržuje, skoraj vse pravice do šole in to razmerje bode menda še toliko časa, dokler se ne bode to vprašanje rešilo v deželnem zboru.

„Tov.“ bode kmali doživel svoj 10. tečaj. Da se je toliko časa obdržal in ohranil, je gotovo znamenje, da je pri učiteljih in šolskih prijateljih priljubljen. Kaj pa, ko bi svoje tovarše v 11. tečaju še bolj pogostoma, p. trikrat na mesec obiskoval? Mislím, da bi se jim potem še bolj prikupil. Tvarine, o kterej se bode razgovarjal, mu ne bode primanjkovalo; sej je gibanje v šolskih in učiteljskih krogih vedno živahneje. Še naši nešolski časniki imajo več šolskih drobtin; morda priča to, da „Tov.“ dvakrat na mesec ne more vsega povedati. **)

*) Tako podučujemo v Ljubljani; vsako sredo in saboto imamo dopoldne po tri ure šole, se vé, da zadnjo uro le kak lahek nauk, n. pr. pisanje, risanje, telovadbo i. t. d. Vredn.

**) Res je, da ima sedaj „Tov.“ dopisov o zborovanjih in društvenih zadevah mnogo posla in da mora kerčiti ali celó izpuščati marsikteri podučni se-

3. decembra bodo pri nas diletantje predstavljali slovensko šalogramo: „Dobro jutro“ in nemško: „Im Vorzimmer“. Čisti dohodki te predstave so namenjeni revni šolski mladini. Slava! L.

Iz Idrije. (Naznanilo vdeleževalcem idrijske učiteljske bukvarnice.) Konec meseca oktobra sem poslal vsem učiteljem logaškega okraja, ki se vdeležujejo naše knjižnice, od slavne c. kr. deželne vlade poterjena pravila in zapisnik njenih knjig. Ako kdo poslanih reči ni dobil, naj mi piše. Časniki se bodo naročili še le o novem letu; bralni red in način razpošiljanja bodem že takrat naznanil.

J. Lapajne, knjižničar.

Iz Planine. 17. nov. se je tukaj vstanovilo okrajno šolsko svetovalstvo za logaški okraj. Predsedoval je okrajni komisar g. Pleško. Sicer so bili nazoči gg.: A. Obreza in Alojzi Perenič, kot zastopnika srenj, J. Bonar, dekan verhniški, kot knezoškofij. poslanec in F. Stegnar in L. Božič, kot zastopnika učiteljev.

Pri tej seji se je določilo število mož, ki jih ima občinski zbor voliti v krajno šolsko svetovalstvo po posamnih srenjah. Za Idrijo se zavoljo ondotnih posebnih razmer ni nič zaukazalo. Za predsednikovega namestnika je bil izvoljen učitelj in okr. nadzornik Stegnar.

V litijskem okraju so učitelji v okrajno šolsko svetovalstvo izvolili gg.: Fr. Adamiča, učitelja v Šmartnem pri Litiji, in Julija Pelhaka, učitelja v Toplicah pri Zagorji; v kerškem okraju gg.: Blaža Tramšeka, učitelja v Kerškem in Jan. Brezica, učitelja v Leskovcu.

Iz Gorenškega. Radoliško okrajno šolske svetovalstvo se je 3. nov. vstanovilo. Za podpredsednika je bil enoglasno izvoljen preč. g. dehant S. Peharec z Grada. Obravnavalo se je, koliko srenjskih zastopnikov naj se voli v krajni šolski svet. Po živahni razpravi se je določilo, da za manjše šole se volita po dva, za večje pa po trije. Tu pa je nastalo vprašanje (ker postava na tanko ne določuje), ali naj se volijo ti zastopniki po srenjah ali po šolah. Gospod okrajni glavar pravi, da po srenjah. Temu nasprotuje gosp. Pintar in pravi, da v postavi se vsaka šola kot enota razumeva, torej se mora za vsako šolo krajni šolski svet sestaviti. Če se vstanoví krajno šolsko svetovalstvo po srenjah, bo torej eno in isto svetovalstvo moralo nadzorovati vse šole, ki so v eni srenji. V našem kraju imamo v eni srenji tri šole, torej bodemo za te tri le eno samo krajno šolsko svetovalstvo sestavili. Učitelj Zarnik pravi, da če je v enem kraju več šol, ima kantonski šolski svet po §. 7. šolske postave za nadziranje pravico za vsako šolo postaviti poseben šolski svet in pri tem je tudi ostalo. Tedaj se bo v našem okraju za vsako šolo sestavil krajni šolski svet.

Gospod dehant vprašajo, koliko časa imajo občinski odbori voliti te zastopnike, na kar gosp. okrajni glavar odgovori, da bo to koj zaukazal, in da se mora v 14. dneh zgoditi.

stavek i. t. d., toda njegovo materijalno stanje se kar nič ne boljša. Zaostali dolg se množi, naročniki pa ne! Brez plačila imamo sicer pisatelje, a stavci in tiskarji ne delajo samo za „Bog plati“, in tudi papir in poštnina hočeta denarja.

Vredn.

Konečno se je vsak prvi četrtek v mescu odločil, da se snide okrajno šolsko svetovalstvo. Gospod glavar še povdarja in izreka upanje, da bodo vsi šolski zastopi delali na prid šolstva in domovine, in da sedaj, ko so šolske gosposke sestavljene, se bô tudi število učencev v šoli pomnožilo, da Gorenska noče in tudi ne sme za drugimi zaostati, ter hoče vspêšno in koristno delovati za omiko naroda, šolstva in sploh učiteljstva.

Iz Ljubljane. Vdovsko društvo. Plačali so gg.: Lukan Janez iz Koprivnika (Nesselthal) za l. 1870. — 5 gl.; Simonič Janez iz Št. Jerneja za l. 1870. — 6 gl.; Šušteršič Matija iz Banjeloke za l. 1870. — 5 gl. in za l. 1871. tudi 5 gl. tedaj 1 gl. premalo; Kavšek Jože iz Vinic za l. 1871. — 6 gl.; Kaliger Florijan iz Boštanja za l. 1870. — 5 gl.; Kastelic Jože od sv. Križa poleg Turna za l. 1870. — 4 gl. in Ivan Poženel s Črnega verha za l. 1871. — 4 gl.

Učiteljsko društvo. Plačali so gg.: Jurij Vranič s Preserja za l. 1869. in 1870. po 1 gl., 2 gl.; Govekar z Iga 1 gl. za l. 1870. in Ivan Poženel s Črnega verha za l. 1871. 1 gl.

Razpis učiteljskih služeb.

Po sklepu c. k. okrajnega šolskega svetovalstva v Tominu imajo se podeliti službe: na Serpenici z letno plačo 400 gold., podučiteljeva v Cerknem z letno plačo 300 gold. in mesto podučiteljice v Tominu z letno plačo 240 gold. a. v. Plače se bodo poviševale po namenu deželne postave od 10. marca l. 1870. šte. 18.

Prošnje s potrebnimi dokazi, sosebno sê spričevali o učiteljski pripravnosti naj se vložijo naj dalje do 8. januarja l. 1871., in sicer pri dotičnih krajnih šolskih oblastnijah.

Od c. kr. okrajnega šolskega svetovalstva v Tominu, dné 19. nov. 1870.

V Šentjurju poleg Kranja se bode učiteljeva, orglarjeva in cerkvenikova služba za terdno oddala. Dohodki (po starem fasijonu l. 1820.) so 137 gl. 55 kr. in dodajka 62 gold. 5 kr. st. d. Prošnje naj se do 25. dec. t. l. oddajajo pri šolskem svetovalstvu v Kranji.

Premembe v učiteljskem stanu.

Na Kranjskem. S službama sta menjala g. g. Janez Pokorn, učitelj v Logacu in Anton Požar, učitelj v Horjulu. G. Gašper Gasperin gré iz Razdertega na Rako; podučitelj g. France Koler iz Čermošnice je šel za zač. učitelja v Razderto, in g. France Podobnik, poterj. pripravnik, za podučitelja v Čermošnice.

Listnica. Mnogim, ki vprašajo po šolskih knjigah: Slov. nemška gramatika (stara) je vsa pošlá. Namesto nje imamo sedaj v drugem razredu „Pervo nemško slovnico“, v tretjem (da se lanski nauk ne preterga) imamo še staro „Slov. nemško gramatiko“ (ktera se še tú pa tam nahaja med učenci), v četrtem razredu učimo letos še po sedanjí „Praktisches Sprachbuch für die oberste Klasse“. Za nauk v maternem jeziku imamo v tretjem in četrtem razredu „Slovnico za pervence“ in „Spisje za slovensko mladino“.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.